

GÖÇMEN HAKLARI

İnsanlık tarihine baktığımızda politik, ekonomik, sosyolojik, savaş ve insanlık dışı muameleler gibi çeşitli nedenlerle insanların büyük kitleler halinde yer değiştirdiğini görürüz. Bunun sonucu olarak göçmenlik ve mültecilik gibi kavramların tarihimizde uzun süredir yer edindiğini söyleyebiliriz. Bu durum aynı zamanda devletlerin egemenlik yetkisini ve iç hukukunu da etkilemektedir. Bununla ilgili hem iç hukukta hem de uluslararası hukukta birtakım kurallarla düzenlemeler yapılırken temelde insanın insan olması sebebiyle sahip olduğu temel haklar dikkate alınmalıdır. Devletlerin farklı hukuki uygulamalarının önüne geçilmesi ve temel birtakım standartlar oluşturulması için uluslararası hukuk alanında göçmenlik ve mültecilik alanında düzenlemeler yapılması şart olmuştur. Cenevre Konvansiyonu bu alanda düzenlenen ilk ve temel kaynak olarak dikkate alınmaktadır. Göç ve mültecilik meselesi uluslararası bir sorun haline gelmiştir ve sonuçlarını da bu yönde doğurur. Bu sorunun temel öznesini ise mülteci (refugee) ve sığınmacı (asylum seeker) ismini almış bireyler oluşturmaktadır. Ancak ‘‘göçmen’’, ‘‘mülteci’’ ve ‘‘sığınmacı’’ her ne kadar bazen aynı anlamda kullanılsa da hukuki olarak farklı anlamlar barındırmaktadır.

Mülteci: Mülteciler adına düzenlenen önemli iki konvansiyon 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Konvansiyon ve 1967 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol'dür. Buna göre yapılan mülteci tanımı ise ‘‘ İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen kişi’’ şeklinde yapılmıştır. Ayrıca bu konvansiyonun mültecilere getirdiği bir hak da non- refoulement ilkesi yani geri gönderme yasağıdır. Geri Gönderme yasağı 1951 konvansiyonunda ‘‘Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade (‘‘refouler’’) etmeyecektir. Bununla beraber, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkum olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez.’’ şeklinde düzenlenmiştir.

Sığınmacı: Ağır insan hakları ihlallerinden korunmak için bir başka ülkeye sığınan ancak hukuki olarak mülteci sayılmayan kişidir. Bu kişiler sığınma başvurusu sonucunu beklemektedirler. Sığınma talebinde bulunmak bir insan hakkıdır, herkes bu sebeple başka bir ülkeye girmesine izin verilmesi için sığınma talebinde bulunabilir.

Göçmen (migrant): Bu isim altındaki bireyler sığınma hakkı arayanların aksine kendi devletlerinin korumasından hala yararlanabilmektedirler genelde ekonomik ve daha iyi bir yaşam amacıyla gönüllü olarak kendi ülkesinden ayrılmaktadır. Göçmenleri kabul eden devletlerin temel insan haklarından kaynaklanan bir sorumlulukları bulunmamaktadır.

Göç ve sığınma konusunda Türkiye'nin durumunu değerlendirmek gerekir ise eskiden transit ülke konumunda bulunurken son yıllarda komşu ülkelerinde gerçekleşen siyasi olaylar ve savaşlar sebebiyle hedef ülke haline geldiğini söyleyebiliriz. 1951 Cenevre Konvansiyonu'na taraf olsak da kendi hukukumuzda düzenlediğimiz 1934 İskan Kanunu, Pasaport Kanunu ve Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun gibi düzenlemeler yetersiz kalmıştır. 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile birtakım düzenlemeler yapılmış ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Türkiye'deki düzenlemeler sayesinde yabancıların sahip oldukları mülteci veya sığınmacı sıfatına göre bazı haklara sahip olacağı kabul edilmektedir.

YUKK madde 95 ile barınmaya ilişkin düzenleme ‘‘Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin, barınma ihtiyaçlarını kendisinin karşılaması esastır. ‘’ şeklinde belirtilmiştir. Ancak özel ihtiyaç sahiplerinin belirli hizmetlerden yararlanacağı hüküm altına alınmıştır. Sığınmacılara olağanüstü durumlarda faydalanabilecekleri barınma hizmeti olarak da çadır kent ve konteyner kent uygulaması sağlanmaktadır.

Geçici Koruma Yönetmeliğinin kapsamında düzenlenen geçici koruma kimlik belgesi ise ikamet izni veya Türk vatandaşlığına başvuru hakkı vermemektedir.

Mülteci ve sığınmacıların istihdamı da YUKK’ta düzenlenmektedir, uluslararası koruma altına alınmış mülteci ve ikincil koruma statüsüne sahip kişiler bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilir. Geçici koruma statüsüne sahip kişiler ise çalışmak için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’ndan izin almalıdır.

Sağlık alanındaki düzenlemelere göre ise sağlık güvencesi olmayanların veya ödeme gücü bulunmayanların Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’na tabii olduğu YUKK ile hüküm altına alınmıştır. Ancak ödeme gücünün varlığı halinde bu imkandan faydalanamazlar.

Eğitim öğretim alanındaki düzenlemeler ise genelgelerle yapılmıştır. Mülteciler, ikincil koruma kapsamında bulunanlar ve geçici koruma altında bulunanlar Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullara kayıt yaptırabilir. Kayıt yapılması için kimlik belgesine ya da başvuru belgesine sahip olmaları gerekmektedir.

YUKK 89. maddede ise ‘‘Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden ihtiyaç sahibi olanların, sosyal yardım ve hizmetlere erişimleri sağlanabilir.’’ Düzenlemesi yapılarak kişilerin sosyal yardım konusundaki hakları düzenlenmiştir.

KAYNAKÇA

Töner Şen, Semin, Uluslararası Hukuk Bakış Açısı İle Göçmen Ve Mülteci Haklarına Kısa Bir Bakış, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı:1,2019

Savar, Erkan / Kedikli, Umut, Türkiye’de Mülteci ve Sığınmacılara Sağlanan İmkanlar ve Uyum Sorunları: Çankırı Örneği, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt:15, Sayı:4, 2019

www.amnesty.org.tr/icerik/multeci-haklari Erişim:13 Şubat